

Macrofaunanieuwsmail 71, 19 februari 2007

Beste lezers,

De afgelopen weken heb ik heerlijk veel kopij ontvangen. Daarmee gauw weer een nieuwsbrief gevuld. Hoop dat dit zo mag blijven.

Zie je iets opmerkelijks, hoor je iets leuks, heb je ander nieuws laat het weten via

macrofauna@solcon.nl of www.macrofauna.web-log.nl

groeten, Myra Swarte

In dit nummer:

Op 24 april 2007 symposium Kwaliteitsborging in de Hydrobiologie	1
Verzoek om medewerking ten behoeve van cursus Chironomidae-exuviae...	1
Drie nieuwe lezers stellen zich voor:	2
Limnodrilus tortilipenis Wetzel, 1987 nieuw voor Nederland.....	3
Bijzondere soorten in 2006 (deel 1).....	5
Aan iedereen die weleens Dikerogammarus determineert.....	6
a new website for the BFIS has just been launched at : http://ias.biodiversity.be ..	6
Info Vermandel.....	7

Op 24 april 2007 symposium Kwaliteitsborging in de Hydrobiologie

Het aangelondigde vervolg symposium van 22 maart 2007 is verschoven naar **dinsdag 24 april** 2007. Op deze dag vindt er in Villa Sonsbeek te Arnhem de tweede discussiedag plaats over kwaliteitsborging in de hydrobiologie.

De belangstelling voor ecologische beoordeling van de waterkwaliteit is de laatste jaren sterk toegenomen. Vooral de introductie van de Europese Kaderrichtlijn water is hiervan de reden.

Het ontwerp programma voor deze dag is te vinden op www.stowa.nl agenda.

Het verslag van de eerste dag en de brochure over kwaliteitsborging is ook nog te downloaden via de Stowa site. Ook op de www.wew.nu site is deze informatie te vinden.

Verzoek om medewerking ten behoeve van cursus Chironomidae-exuviae

In October zal een determinatiecursus gegeven worden. Hiervoor zijn veel exuviae nodig van soorten uit allerlei watertypen. Er is behoefte aan:

- 10 tot 30 exuviae van dezelfde soort;
- enkele exuviae van min of meer bijzondere soorten.

Als je in de gelegenheid bent om aan het slagen van de cursus bij te dragen door exuviae, die je bij het werk tegenkomt, in een apart buisje te doen, graag een telefoontje naar:

Henk Moller Pillot, tel: 013-5425688

Alvast hartelijk dank, Henk

Drie nieuwe lezers stellen zich voor:

Ik ben **Eric Stoffelen**, lid van de poelenwerkgroep Waterleven.

Wij zijn een groep liefhebbers die zo goed mogelijk waters in natuurgebieden willen inventariseren.

POELENWERKGROEP WATERLEVEN

Doelstelling van de poelenwerkgroep :

We willen op een ecologisch verantwoorde manier de diversiteit in en om het water bestuderen en zo inzicht krijgen in heel het ecosysteem. Daarom inventariseren we niet alleen de diertjes maar ook de planten en onderzoeken het water scheikundig-fysisch.

Werkingsgebied :

Dit omvat zeker alle gemeentes gelegen rond de Grote - en Kleine Netevallei tussen Herentals - Westerlo - Geel - Lier

Huidige situatie:

Momenteel vindt de werkgroep onderdak bij Natuurpunt Nete en Aa te Olen. Ook afdelingen Geel-Meerhout en Dubbelloof Westerlo staan achter ons en maken deel uit van de werkgroep.

Werkwijze:

We nemen per werkjaar een beperkt aantal poelen in het vizier. Deze worden elk 3 keer per jaar op waterdierpjes bemonsterd en scheikundig- fysisch ontleed. Op de gezamenlijke determinatieavonden brengen we de diertjes met behulp van stereomicroscopen op naam. Eén stereomicroscop sluiten we via een camera aan op een TV zodat iedereen kan volgen wanneer iemand uitleg verschaft bij een waterbeestje.

Diertjes vangen

en op naam brengen

Metingen in het veld

en monsters analyseren in het labo

Met vriendelijke groeten,

Eric Stoffelen, ericstoffelen@skynet.be

Ik ben **Erik Binnendijk** geboren in het jaar 1983 te Leiden. Ik ben per 2006 afgestudeerd in HBO Bos- en Natuurbeheer aan de Hogeschool Inholland Delft. Ik heb mij tijdens mijn studie vooral gericht op water en vis. Tijdens mijn afstuderen heb ik onderzoek gedaan naar het dieet van zeevissen in de Voordelta. Deze dieetstudie was mijn eerste kennismaking met macrofauna. Na mijn afstuderen heb ik 2 maanden (tijdelijk werk) macrofaunamonsters uitgezocht bij een adviesbureau. Het ging hier om het uitzoeken van de monsters naar een aantal groepen. Bij dat adviesbureau had ik pas echt kennis gemaakt met macrofauna. Nu werk ik per februari 2007 bij het Waterschap Peel en Maasvallei als medewerker onderzoek. Ik ga hier vooral macrofaunaonderzoek doen met daarbij nog wat vissenwerk. Ik zal de komende tijd nog hard moeten werken aan mijn macrofaunakennis.

Groeten,

Erik Binnendijk

Medewerker onderzoek
Afdeling Beleid, Onderzoek & Advies
Waterschap Peel & Maasvallei
Tel: 077-3891176

Circa 15 jaar werk ik, **Albert ten Brinke**, mee aan het macrofauna-onderzoek in de rivieren en de kanalen van Rijkswaterstaat Oost-Nederland door de bemonstering in het veld uit te voeren. Veel van deze onderzoeken zijn in opdracht van het RIZA.

Hiervoor werkte ik ca. 22 jaar bij de Wetenschappelijke Afdeling van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders en verrichtte bodemonderzoek in het IJsselmeergebied, de Wadden, de Biesbosch en in Zeeland. Omdat in organogene afzettingen de resten van macrofauna en planten belangrijk zijn voor het dateren van de bodemlagen, wekte deze kleine beestjes steeds meer interesse bij mij op. Nu ik over een groot deel van de wereld de duiksport beoefen en deze kleine diertjes ook levend in het water zie, hebben ze mijn hart gestolen. Vandaar mijn aanmelding voor de macrofaunanieuwsmail.

Met vriendelijke groet,

Albert ten Brinke

Adviseur
Rijkswaterstaat Oost-Nederland
Afdeling Informatie Water
Slijpbeekweg 8
6812 DP Arnhem
E-mail: albert.ten.brinke@rws.nl

Limnodrilus tortilipenis Wetzel, 1987 nieuw voor Nederland

Menno Soes (d.m.soes@buwa.nl) & Ton van Haaren (ton.vanhaaren@grontmij.nl)

Bij het verwerken van macrofaunamonsters in opdracht van Waterschap Hollandse Delta liepen we tegen een kleine *Limnodrilus* met een merkwaardige penisschede aan, zie de figuren. Dit exemplaar is op 18 mei 2006 verzameld in de Boezemvliet bij Puttershoek. De slanke, enkelwandige schede heeft het meest weg van die van *L. claparedianus*. Echter het gedraaide hoedje wijkt sterk af van deze soort. Aangezien we er niet uitkwamen is Mark Wetzel aangeschreven met de vraag of hij bekend was met dit type materiaal. Tot onze verbazing kwam de soort *L. tortilipenis* als determinatie terug. Deze Noord-Amerikaanse soort is, zover ons bekend, nog nooit eerder in Nederland aangetroffen.

Bij de poging de soort zelf te determineren is *L. tortilipenis* wel de revue gepasseerd aangezien dit de enige soort is die een duidelijk gedraaid hoedje heeft. Dit is echter in de originele beschrijvingen van Mark Wetzel veel extremer en het hoedje laat zich daar omschrijven als een kurkentrekker. Bovendien is de schede van het Nederlandse exemplaar, met circa 1200 μm , veel korter dan in de beschrijving van Wetzel (1987). Hij geeft hier zelf over aan dat dit Nederlandse exemplaar goed aansluit bij materiaal dat in de jaren na de beschrijving is verzameld. Met andere woorden de beschrijving dekt niet geheel de lading.

Eén exemplaar is wat weinig voor een officiële introductie van een soort in Nederland. We hopen er dan ook op dat meer mensen op deze soort zijn gestuit, zodat we in samenwerking met Mark Wetzel meer duidelijkheid over het voorkomen van deze soort in Nederland kunnen krijgen.

Literatuur

Wetzel, M.J., 1987. *Limnodrilus tortilipenis*, a new North American species of freshwater tubificidae (Annelida: Clitellata: Oligochaeta). Proc. Biol. Soc. Wash. 100(1): 182-185.

Bijzondere soorten in 2006 (deel 1)

Bureau Waardenburg

In 2006 heeft Bureau Waardenburg voor diverse opdrachtgevers macrofauna-onderzoek uitgevoerd. Daarbij zijn een aantal zeldzame of bijzondere soorten aangetroffen.

Schinkelbos

Het Schinkelbos is een uitbreiding van het Amsterdamse Bos. In 1999 is het eerste deel aangelegd en in 2005-2006 het tweede deel. Eén van de poelen in het eerste deel en de poel in het tweede deel zijn in het voorjaar en de nazomer op macrofauna bemonsterd. De inventarisatie is uitgevoerd in opdracht van Dienst Amsterdam Beheer/RVE Amsterdamse Bos.

Cymatia rogenhoferi.

In de nog vrijwel onbegroeide poel in het tweede deel is de duikerwants *Cymatia rogenhoferi* aangetroffen. Van deze zeer zeldzame wants is voor zover ons bekend in Noord-Holland slechts 1 andere vindplaats en landelijk ook slechts een handjevol locaties. Bovendien is er net als hier op de meeste vindplaatsen doorgaans maar 1 exemplaar gevonden. De andere vindplaats in Noord-Holland is gelegen in het Diemerpark op zo'n 15 km afstand van deze locatie, gemeld door Ton van Haaren in macrofaunanieuwsmail 36.

Delfland

In opdracht van het Hoogheemraadschap van Delfland heeft Bureau Waardenburg een aantal locaties op macrofauna bemonsterd. Daarbij is de volgende zeldzame soort aangetroffen:

Cricotopus gr. obnixus

In een wetering in een nieuwbouwwijk van Delfgauw is de zeldzame vedermuggenlarve *Cricotopus gr. obnixus* aangetroffen. Het is een soort die vooral in West-Nederland is gevonden en vaak op fonteinkruiden voorkomt en daar mogelijk ook in mineert. De waterkwaliteit lijkt van ondergeschikt belang te zijn voor het voorkomen van de soort.

Schieland

In opdracht van het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard heeft Bureau Waardenburg op 22 locaties macrofauna-onderzoek verricht, waarbij de volgende zeldzaamheden zijn aangetroffen.

Glossiphonia nebulosa

Bij een revisie van het Nederlandse *Glossiphonia*-materiaal door Bureau Waardenburg kon deze bloedzuigersoort voor Nederland worden vastgesteld. De soort is o.a. in de Zuid-Limburg en in Utrecht aangetroffen. In 2004 en 2005 is de soort in de Krimpenerwaarden in diverse wateren in Den Haag en Rijswijk aangetroffen. De twee vindplaatsen uit 2006 zijn gelegen in de Ringvaart Zuidplaspolder bij Nieuwerkerk a/d IJssel en op een locatie midden in Rotterdam. De vindplaatsen in Limburg dateren van voor 2002 en zijn gelegen in stromend water, terwijl de recente vondsten in het westen van het land vrijwel zonder uitzondering zijn gelegen in brede, vrijwel stilstaande wateren. Mogelijk heeft het ontbreken van de soort in kleine stilstaande wateren iets te maken met zuurstofbehoefte.

Tanypus vilipennis

De zeldzame vedermuggenlarf *Tanypus vilipennis* is aangetroffen op een locatie midden in Rotterdam. Opvallend is dat deze soort vooral gevonden wordt in sloten en plassen in veengebieden. De wateren hebben doorgaans een goede zuurstofhuishouding en dikwijls veel submerse vegetatie, terwijl op deze locatie alleen wat drijvende vegetatie aanwezig was in de vorm van gele plomp.

Ronald Munts
Bureau Waardenburg bv
r.munts@buwa.nl

Aan iedereen die weleens Dikerogammarus determineert

We hebben een paar aanvullende kenmerken gekregen van Thomas Eggers.

Wij hebben vorig jaar op twee locaties exemplaren van *Dikerogammarus haemobaphes* aangetroffen. Het betreft het Overijssels kanaal bij Deventer -hier wordt veel water vanuit de IJssel ingelaten- en in de Overijsselse Vecht bij Vilsteren.

Determinatie van *Dikerogammarus* is vaak lastig. Zeker omdat de antenne en palpbeving vrij variabel zijn en ook tussen mannetjes en vrouwtjes verschillend.

Wanneer de spitse tuberkels op het urosoom ontbreken kom je in de tabel van *Lauterbornia*, Heft 42 op *haemobaphes* uit. Na enige correspondentie met Thomas Eggers vermeld hij dat *haemobaphes* tevens slanker is dan *villosus*, hetgeen goed te zien is aan de Uropoden III in fig 89 en 90. Verder heeft *D. haemobaphes* op de binnenzijde van de Uropode III één of meer doorns en ontbreken deze doorns bij *D. villosus*, die dus alleen doorns aan de buitenzijde heeft. Dit kenmerk wordt niet in de tabel vermeld, maar is (niet zo goed) te zien in beide figuren.

Bij alle ex. van *D. villosus* die ook op die locaties aanwezig waren vonden we inderdaad géén doorns aan de binnenzijde van Uropode III en bij *D. haemobaphes* wel. Dit betrof zowel kleine als grote ex. Dus de combinatie van kenmerken bij *Dikerogammarus*: kleine tuberkels en de aanwezigheid van één of meer doorns aan de binnenzijde van de Uropode III en de langere/slankere Uropode III leiden volgens ons tot een zekere determinatie van *haemobaphes*.

Groeten,

Johan, Hans, Dolf, Ruben en Bert.

Dear colleagues, I would like to inform you that

a new website for the BFIS has just been launched at :
<http://ias.biodiversity.be>

The major improvement of the new website is the integration of an interoperable database on invasive alien species in Belgium, Harmonia. Harmonia aims at gathering knowledge about species that are invasive in Belgium at present and those that may in the future become invasive and are already present in neighbour countries (early warning system). Collected information focuses on naturalization in Belgium/Europe, reproduction in the wild, introduction pathways, preferred habitats, as well as different kind of impacts on native biodiversity and ecosystems. As far as possible, photographs and references from the scientific literature are linked to this information. On this basis, exotic species are allocated to different lists or risk categories, to be used for elaborating control strategies and undertaking concrete actions in the field.

The system has been launched for a test phase with 100 species belonging to vascular plants and vertebrates. Additional species from other taxonomic groups will be added in the future. Very soon, the possibility will be given to scientists to enter new species through an online form. Data will be published on the website after being reviewed by a scientific committee.

Note that the main objective of this website is to really reflect the activities and the knowledge of Belgian scientists working on biological invasions. Do not hesitate to provide information or digital pictures to feed the system, to propose the addition of new species to the database, to announce topical events or new publications you have written, etc. Any comment on website contents is also very welcome.

I hope you will enjoy this new website. Very best regards,

Etienne Branquart

Date: Tue, 16 Jan 2007 13:50:23 +0100

From: "BRANQUART Etienne" <E.Branquart@mrw.wallonie.be>

uit de exotenmail, groetjes Marianne

Info Vermandel

Onze complete catalogus downloaden ?

Materialencatalogus 24 blz., Insectenboekencatalogus 48 blz. en Natuurbcatalogus 20 blz. Allen in pdf.

Ga naar www.vermandel.com

Klik aan : Download onze catalogus. Het is ook mogelijk om alleen de prijslijsten 2007 te downloaden.

Euro 12,95

Der Kosmos Käferführer.

Zeer handig formaat : 11x18cm.

Een standaardwerk met meer dan 1000 zeer duidelijke kleurenafbeeldingen van de algemene keversoorten.

Een prima determinatiewerk om mee te nemen in het veld

WANZEN **Band 1 en Band 2;** **Euro 59,00 per deel**

Wachmann, Melber, Deckert H/B. (2006) 268 blz.

Dipsocoromorpha, Nepomorpha, Gerromorpha, Leptopodomorpha, Cimicomorpha (teil 1)

Het tweede deel was reeds vorig jaar verschenen.

Bevat Cimicomorpha (teil 2) , Microphysidae & Miridae. Prijs eveneens : Euro 59,00

Band 3 (de rest van de wanzen) en Band 4 (bouwplan, levenswijze etc. van de wantsen) zijn nog in voorbereiding

Einde mafanieuwsmail 71 van 19 februari 2007

